

Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Kielcach
Dział Informacyjno-Bibliograficzny

Katalog wystawy

O GODŁE, BARWACH
I HYMNIE NARODOWYM

Kielce 1988

Scenariusz - Barbara Markiewicz-Kuźma

Opracowanie katalogu - Marta Madej

Oprawa plastyczna - Edward Biela

28

Hyd. Działu Y.-B.

Dział Informacyjno-Bibliograficzny
Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Kielcach
Kielce, Plac Partyzantów 5 tel. 470-74
Nr kodu pocztowego 25-303
Do użytku wewnętrznego
Odbito 100 egzemplarzy

"Ukształtowane i utrwalone przez pokolenia symbole Narodu i Państwa Polskiego - Orzeł Biały, biało-czerwone barwy i Mazurek Dąbrowskiego - wyrażały zawsze miłość Polaków do Ojczyzny oraz dążenie do jedności Narodu, niepodległości i integralności Państwa, do dbałości o dobro i rozwój Polski, do zapewnienia Narodowi i Państwu godnego miejsca wśród innych narodów i państw. Godło, barwy i hymn łączyły i łączą wszystkich Polaków w kraju i za granicą. Są trwałymi znamionami tożsamości, honoru, dumy i godności narodu."

Ustawa o godle, barwach i hymnie
Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej
z dnia 31 stycznia 1980 roku

"Godło, barwy i hymn to symbole, które reprezentują nasze państwo, a także nasze cechy, odrębności i tradycje narodowe. [...]"

Wraz z innymi pamiątkami przeszłości symbole narodu we unaoczniają nam, jak to już dawno, od z góry tysiąca lat, zajmujemy właściwe nam miejsce na ziemi. Równocześnie przyczyniają się, i to jest przede wszystkim ich zadaniem, do umacniania aktualnych dziś więzi społecznych. ...

"Najstarszym z polskich symboli, podobnie jak u wszystkich narodów, jest godło, przedmiot materialny. Orzeł białopióry. [...] jego najwcześniejsze wystąpienie wiąże się z tysiącem z górą lat naszych dziejów, z ugruntowaniem państwa pierwszych Piastów, z dalszym wzrostem w wieku XIII i XIV kultury kraju, z formułowaniem cementującej państwo ideologii, która służyła suwerenności, jedności i rozwojowi ziem polskich.

[...] orzeł polski zmieniał swe kształty, zależnie od artystycznych upodobań różnych epok. Zawsze ten sam jednak był sens symbolu. Po pierwotnie gotyckim kształcie za Piastów pojawił się znakomity w formie i bijącej z niego siłą oraz hardości orzeł z doby Władysława Jagiełły, by ustąpić z kolei miejsca renesansowym kształtom orłów zygmunto-wskich XVI w. W XVIII stuleciu przybrał formy klasycystyczne. W nich pojawił się w wielu salach Zamku Królewskiego w Warszawie. Do dziś widnieje na [...] fasadzie kościoła Św. Anny przy Krakowskim Przedmieściu. Druga Rzeczpospolita nadała wreszcie naszemu znakowi kształt wpisany w koło [...]. Ten kształt został - prócz korony na głowie orła - oficjalnie przejęty przez Polskę Ludową.

"Barwy biało-czerwone są dziś obok godła najwyższym symbolem naszego państwa - Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Stanowią - podobnie jak wszystkie symbole tego rodzaju - narzędzia zbiorowego myślenia i odczuwania.

[...]

Wyrosłe z piastowskiego znaku herbowego nasze barwy przebyły długą drogę zanim uformowały się w kształcie ostatecznym ... Związały się wówczas z ruchem wyzwolen-
czym, towarzyszyły w kraju wszystkim zrywom niepodle-
głościowym XIX w., uświęciła je krew polskich patriotów. Zespolone z hasłem "Za naszą i waszą wolność" znaczyły obecność Polaków wszędzie tam, gdzie walczone o wolność.

[...] były radosną oprawą odrodzenia Polski po latach niewoli. Brutalnie zdeptane przez hitlerowskiego najeźdźcę podjął naród jako symbol nadziei, przetrwania i walki".

Godło, barwy i hymn Rzeczypospolitej/
Stanisław Russocki, Stefan A. Kuczy-
ński, Juliusz Willaume . - Wyd. 2.
Warszawa, 1970 . - S. 6-9 : Z "Przed
mowy" Bogusława Leśniodorskiego ;
S. 227-8

"Pieśń legionowa, napisana przez jednego z pisarzy polskiego Oświecenia, Józefa Wybickiego, nie darmo urosła z biegiem lat do rangi hymnu narodowego i stała się popula-
rna wśród demokratów innych krajów słowiańskich :
w Słowacji, w krajach bałkańskich, a także wśród Niemców i Włochów.

Już pierwsze proste w swej formie, wzruszające bezpre-
tensjonalnością słowa tej pieśni nie tylko głosiły pochwałę
męstwa i brawury, lecz dawały także wyraz przeobrażeniom

społecznym, które rozpoczęły się na przełomie XVIII i XIX stulecia. Były to przemiany wprowadzające na wielką arenę historii ludzi wszystkich klas, narody. Pięknie pisał o tym historyk literatury Wacław Borowy : " zwłaszcza pierwsze dwa wiersze (Jeszcze Polska nie umarła, póki my żyjemy ...) są fenomenem pisarskim jako przedziwnie zwarte, proste i bezpośrednie sformułowanie nowej zasady życia historycznego, która wyzywając swoją epokę dawała zarazem początek epoce nowej, a polegała na mocnej wierze, iż naród nie przestaje istnieć, choćby był pozbawiony państwa, jeśli istnieją jego dzieci i mają wolę wybicia się na wolność. Ta prawda, wyrażona w siedmiu najprostszych słowach, jest tu przedstawiona jako prawda Polaków, ale oczywiście, jest ona zarazem prawdą wszystkich narodów."

Rozmowy z przeszłością / Bogusław
Lesnodorski. . - Warszawa, 1967 . -
S. 279, 282

Zgromadzony na wystawie materiał umieszczono w dwunastu gablotach. W pierwszej prezentowane są ważniejsze opracowania tematu (druki zwarte), wydane w przeciągu ostatnich kilkunastu lat, zarówno w ujęciu naukowym, jak i popularnonaukowym.

W następnych gablotach próbowano przedstawić kształtowanie się symboli narodowych.

Dzieje naszego godła, barw i hymnu są ściśle związane z losami narodu, stąd zaprezentowano także prace, poświęcone przełomowym momentom polskiej historii (często będące cennymi opracowaniami monograficznymi).

Maksymalnie starano się przedstawić materiał ilustracyjny zawarty w wyżej wymienionych publikacjach. Cenne pod tym względem okazały się albumy "Znak ziemi naszej" i "Pieśń ziemi naszej" Marii i Andrzeja Szypowskich, które wykorzystano w wielu egzemplarzach. Przewodnikiem po temacie była książka "Godło, barwy i hymn Rzeczypospolitej", praca trzech autorów - Stanisława Russockiego, Stefana K. Kuczyńskiego, Juliusza Willaume - którzy opracowali jej kolejne części. Z tej pracy pochodzi większość cytatów, które powinny ułatwić orientację w przedstawionym materiale.

WYKAZ PUBLIKACJI I ILUSTRACJI

Gablota I

1. Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej . -
Warszawa, 1983
2. Russocki Stanisław, Kuczyński Stefan K., Willaume
Juliusz
Godło, barwy i hymn Rzeczypospolitej / Stanisław
Russocki, Stefan K. Kuczyński, Juliusz Willaume . -
[Wyd.3.] . - Warszawa, 1978
3. Lisowski Witold
Sercu bliskie / Witold Lisowski . - Warszawa, 1984
4. Kobyliński Szymon
Krótka o hymnie, orłach i barwach gawęda / Szymon
Kobyliński . - Warszawa, 1978
5. Szypowska Maria, Szypowski Andrzej
Znak ziemi naszej / Maria i Andrzej Szypowscy . -
Warszawa, 1980
6. Szypowska Maria, Szypowski Andrzej
Pieśń ziemi naszej / Maria i Andrzej Szypowscy . -
Warszawa, 1979
7. Wawrzykowska-Wierciochowa Dioniza
Mazurek Dąbrowskiego / Dioniza Wawrzykowska-Wiercio-
chowa . - [Wyd.2 popr.] . - Warszawa, 1982
8. Kopczewski Jan Stanisław
O naszym hymnie narodowym / Jan Stanisław Kopczewski
Warszawa, 1982

Gablota II

9. Szypowska Maria, Szypowski Andrzej
Znak ziemi naszej / Maria i Andrzej Szypowscy . -
Warszawa, 1980 . - S. 18-9 : Godło państwowe Polski
w rozwoju historycznym ; / Znak u wjazdu na tereny
zwane krainą Polan - w centrum Wielkopolski, w oko-
licach jeziora Lednica. Tarcza z wyobrażeniem orła
stanowi powiększenie metalowego emblematu orła z
przełomu XIII i XIV w. ; S. 42-3 : Miecz koronacyjny
królów polskich, zwany Szczerbcem ; Orzeł wg. wyobra-
żenia na Szczerbcu i. na pieczęci majestatycznej
Przemysła II z 1295 r. Rzeźba J. Petrajtisa

Gablota III

10. Chorągwie i flagi polskie / oprac. Jan Miller . -
Warszawa, 1962 . - Tabl.1 : Chorągwie i flagi
państwowe ; Tabl.2 : Chorągwie księstw feudalnych,
biskupów i prowincji
11. Długosz Jan
Jana Długosza Roczniki czyli Kroniki sławnego
Królestwa Polskiego. - Ks.10 i 11 . - Warszawa, 1982
12. Russocki Stanisław, Kuczyński Stefan K., Willaume
Juliusz
Godło, barwy i hymn Rzeczypospolitej / Stanisław
Russocki, Stefan K. Kuczyński, Willaume Juliusz . -
[Wyd.3] . - [5 s. tabl. kolor] : Chorągiew grunwaldzka
Władysława Jagiełły (1410r)

Gablota IV

13. Szypowska Maria, Szypowski Andrzej
Znak ziemi naszej / Maria i Andrzej Szypowscy . -
Warszawa, 1980 . - S. 50-1 : Poczet królów polskich
na tle orła, tzw. "orzeł Tretera". Miedzioryt 1617 ;
Orzeł wg. pieczęci majestatycznej Kazimierza Wielkiego,
XIV w. Rzeźba J. Petrajtisa

14. Russocki Stanisław, Kuczyński Stefan K., Willaume Juliusz
Godło, barwy i hymn Rzeczypospolitej / Stanisław
Russocki, Stefan K. Kuczyński, Juliusz Willaume . -
[Wyd.3] . - Warszawa, 1978 . - S.113 : Detal herbowy
na chorągwi z czasów Zygmunta III
15. Lisowski Witold
Sercu bliskie / Witold Lisowski . - Warszawa, 1984
S. 16-7 : Uroczysty strój rycerski królów polskich
z XIV i XV wieku ; Pieczęć księcia mazowieckiego
Ziemowita III z XIV wieku ; Pieczęć królewska Włady-
sława Jagiełły ; Renesansowy orzeł Zygmunta Starego
z inicjałem króla - S (Sigismundus) ; Orzeł Stefana
Batorego w inicjale królewskiego dokumentu z XVI
wieku ; Winieta z herbem Królestwa Polskiego z czasów
Zygmunta III (Orzeł, Pogoń i herb Wazów) z 1625 roku
; Orzeł Biały wśród herbów Ziemi wchodzących w skład
Rzeczypospolitej w XVI wieku. Ilustracja ze Statusu
Łaskiego
16. Szypowska Maria, Szypowski Andrzej
Znak ziemi naszej / Maria i Andrzej Szypowscy . -
Warszawa, 1980 . - S. 82-3 : Orzeł z herbem Wazów
w portalu Ratusza Staromiejskiego w Gdańsku według
projektu Antoniego van Obberghena, 1587-1599 ;
Wawel - zbrojownia. Półzbroje husarii polskiej oraz
karaceny, XVII i XVIII w. ; Wjazd Jana III do wyzwolo-
nogo Wiednia. Akwarela J. Kossaka, 1897

Gablota V

17. Abyśmy o Ojczyźnie naszej radzili / oprac. Zbigniew
Goliński . - Warszawa, 1984 . - XVIII-XIX [il.kolor.]
: Przednia straż. Pierwszy pułk. Komendant generał
Byszewski, wg Gabriela N. Raspe ; Pułk Byszewskiego.
Towarzysz i pocztowy, wg Gabriela N. Raspe
18. Russocki Stanisław, Kuczyński Stefan K., Willaume
Juliusz
Godło, barwy i hymn Rzeczypospolitej / Stanisław
Russocki, Stefan K. Kuczyński, Juliusz Willaume . -
[Wyd.3] . - Warszawa, 1978 . - S. 130-1 : Chorągiew
piechoty z 1732 r. Wg obrazu Ch. Mocka ; Sztandar
jazdy z 1732 r. Wg obrazu Ch. Mocka.

19. Puchalski Zbigniew, Wojciechowski Ireneusz J.
Ordery i odznaczenia polskie i ich kawalerowie /
Zbigniew Puchalski, Ireneusz J. Wojciechowski . -
Warszawa, 1987 . - S. 12-3
20. Linder Karol
Wojsko Polskie X-XIX wiek / Karol Linder . -
[Wyd. 2] . - Warszawa, 1968 . - Tabl. 24 : Pocztowy
i rotmistrz Kawalerii Narodowej z lat 1790-1794
21. Wałek Janusz
Dzieje Polski w malarstwie i poezji / Janusz Wałek
Warszawa, 1987 . - S. 152-3 : Uchwalenie Konstytucji
3 Maja 1791 (Sesja Sejmu Czteroletniego)
22. Abyśmy o Ojczyźnie naszej radzili / oprac. Zbigniew
Goliński . - Warszawa, 1984 . - [Obwoluta] : Stanisław
Małachowski jako marszałek trybunału wynagradza wdowę
pokrzywdzoną jego sądowym wyrokiem. Mal. Józef Peszka

Gablota VI

23. Kopczewski Jan Stanisław
Tadeusz Kościuszko / Jan Stanisław Kopczewski . -
Warszawa, 1971 . - [14 s. tabl.] : Oryginalna chorągiew
kosynierów, hasło na chorągwi stwierdza, że chłopci nie
tylko żywią kraj, ale gotowi są też bronić ojczyzny
24. Szypowska Maria, Szypowski Andrzej
Pieśń ziemi naszej / Maria i Andrzej Szypowscy . -
Warszawa, 1979 . - S. 46-7 : Bitwa pod Racławicami
1794. Rys. Al. Orłowski ; Tadeusz Kościuszko. Mal. K. Ja-
coby, druga połowa XIX w.
25. Pachonński Jan
Legiony Polskie 1794-1807 / Jan Pachonński . - T. 1-2
Warszawa, 1969-1976
T.1 : Działalność niepodległościowa i początki
legionów 1794-1797 . - 1969 . - 192-3
T.2 : Zwycięstwa i Klęski 1797-1799 . - 1976
26. Pachonński Jan
Generał Jan Henryk Dąbrowski 1755-1818 / Jan Pachonński
Warszawa, 1981

27. Grodziski Stanisław, Kozłowski Eligiusz
Polska zniewolona 1795-1806 / Stanisław Grodziski,
Eligiusz Kozłowski . - Warszawa, 1987 . - S. 42-3 :
Sztandar Legionu polskiego posiłkowego Lombardii.
Fotografia ; Amilkar Antoni Kosiński (1769-1823),
uczestnik wojny 1792 r. i Insurekcji 1794 r.
Wg lit. Mielkarewicza
28. Wawrzykowska-Wierciochowa Dioniza
Mazurek Dąbrowskiego / Dioniza Wawrzykowska-Wiercio-
chowa . - [Wyd. 2] . - Warszawa, 1977 . - [16 s. tabl.]
: Strona tytułowa ozdobnego wydania Pieśni Legionów
z ilustracjami Juliusza Kossaka

Gablota VII

29. Wybicki Józef
Myśli polityczne o wolności cywilnej / Józef Wybicki
Wrocław, 1984
30. Zajewski Władysław
Józef Wybicki / Władysław Zajewski . - [Wyd. 2] . -
Warszawa, 1983 . - Il. 10-1 : Strona tytułowa Listów
patriotycznych ; Strona tytułowa Mowy Wybickiego do
Akademików Wileńskich ; Wilno 1778
31. Dworecki Zbigniew
Józef Wybicki 1747-1822 / Zbigniew Dworecki . -
Warszawa, 1979 . - [4-5 s. tabl.] : Ręka Józefa
Wybickiego napisane w 1797 roku słowa "Pieśni Legionów
Polskich we Włoszech" ; Józef Wybicki w okresie konfe-
deracji barskiej. Portret nieznanego artysty
32. Wybicki Józef
Utwory dramatyczne / Józef Wybicki ; wybrał, oprac.
i wstępem opatrzył Roman Kaleta . - Warszawa, 1963
33. Wybicki Józef
Pamiętniki Józefa Wybickiego senatora wojewody Króle-
stwa Polskiego / z przedm. Henryka Mościckiego . -
T. 1-2 . - Warszawa, 1905

34. Kociszewski Aleksander
Pieśnią i szablą / Aleksander Kociszewski . -
Warszawa, 1982
35. Majchrowski Stefan
Opowieść o Józefie Wybickim / Stefan Majchrowski . -
[Wyd.2 popr.] . - Warszawa, 1973
36. Hadyna Stanisław
Droga do hymnu / Stanisław Hadyna . - Warszawa, 1976
S. 161-5 : Józef Wybicki

Gablota VIII

37. Russocki Stanisław, Kuczyński Stefan K., Willaume
Juliusz
Godło, barwy i hymn Rzeczypospolitej / Stanisław
Russocki, Stefan K.Kuczyński, Juliusz Willaume . -
Warszawa, 1963 . - S. 198-9 : Pierwopis Mazurka
Dąbrowskiego
38. Kopczewski Jan Stanisław
O naszym hymnie narodowym / Jan Stanisław Kopczewski . -
Warszawa, 1982 . - S. 69 : Cztery historyczne postacie
uwiecznione w polskim hymnie narodowym : Gen.Jan Henryk
Dąbrowski - rycina Villereya ; Stefan Czarniecki -
portret nie ustalonego malarza z XVIIIw., ; Tadeusz
Kościuszko - staloryt A.Oleszczyńskiego ; Napoleon Bona-
parte - litografia wg obrazu Davida
40. Szypowska Maria, Szypowski Andrzej
Pieśń ziemi naszej / Maria i Andrzej Szypowscy . -
Warszawa, 1979 . - S. 58-9 : Wjazd generała Henryka
Dąbrowskiego do Rzymu w maju 1798. Mal.J.Suchodolski,
1855 ; Wjazd generała Henryka Dąbrowskiego do Pozna-
nia w listopadzie 1806. Mal.M.Stachowicz, przed 1825 ;
S. 66-7 : Nadanie konstytucji Księstwu Warszawskiemu
przez Napoleona w 1807 roku. Mal.M.Bacciarelli, 1811 ;
Sztandar wojsk Księstwa Warszawskiego - według tradycji
haftowany przez Barbarę z Chłapowskich, żonę generała
Henryka Dąbrowskiego ; Śmierć księcia Józefa w nurtach
Elstery. Mal.według H.Verneta nieznany malarz, ok.połowy
XIX w.

Gablota IX

41. Dzieje oręża polskiego (963-1945) : praca zbiorowa w trzech tomach / pod red. Mariana Anusiewicza . T.2 : 1794-1938 / Eligiusz Kozłowski, Mieczysław Wrzosek . - Warszawa, 1973
42. Powstanie listopadowe / pod red. Władysława Zajewskiego . - Warszawa, 1980 . - S. 88-9 : Karty tytułowe czasopism ukazujących się w Warszawie podczas Powstania Listopadowego
43. Topolski Jerzy
Zarys dziejów Polski / Jerzy Topolski . - [Wyd.2] . - Warszawa, 1986 . - [70-71 s.tabl.] : Zdobycie Arsenалу podczas powstania listopadowego 1830-1831 roku, Obraz Marcina Zaleskiego ; Joachim Lelewel (1786-1861) - historyk, działacz patriotyczny, członek Rządu Narodowego w powstaniu listopadowym. Litografia z epoki
44. Szypowska Maria, Szypowski Andrzej
Pieśń ziemi naszej / Maria i Andrzej Szypowscy . - Warszawa, 1979 . - S. 78-9 : Przejście granicy, pożegnanie z Polską jesienią 1831, lit.Biau ; Przyjęcie polskich uchodźców we Francji. Ok. 1832 ; Przejście polskich wychodźców przez Niemcy. J.B.Madou, lit. de Burggraff, ok. 1832 ; Przyjęcie polskich wychodźców w Belgii. J.B. Madou, lit. de Burggraff, ok. 1832
45. Kopczewski Jan Stanisław
O naszym hymnie narodowym / Jan Stanisław Kopczewski Warszawa, 1982 . - S. 110-1 : Propolska manifestacja w dobie Wiosny Ludów w Paryżu ; Manifestacja na ulicach Berlina w marcu 1848 r. po oswobodzeniu z więzienia polskich działaczy wolnościowych

Gablota X

46. Russocki Stanisław, Kuczyński Stefan K., Willaume Juliusz
Godło, barwy i hymn Rzeczypospolitej / Stanisław Russocki, Stefan K.Kuczyński, Juliusz Willaume . - [Wyd.2] . - Warszawa, 1970 . - S. 192-3

47. Kleniewicz Stefan
Powstanie styczniowe / Stefan Kleniewicz . - [Wyd.2]
Warszawa, 1983
48. Polaków portret własny . - Kraków, 1979 . - Il. 46-7 :
Artur Grottger, "Pożegnanie powstańca", r. 1866 ;
Jacek Malczewski, "Ścierć na etapie" (fragment), r.
1891
49. Szypowska Maria, Szypowski Andrzej
Pieśń ziemi naszej / Maria i Andrzej Szypowscy . -
Warszawa, 1979 . - S. 98-9 : Wiosna 1905. Mal. St.
Masłowski ; 1905 rok. Bomba. Rys. A.Kamieński ;
Rewizja. Scena z 1905 roku w Warszawie. Rys. S.P.Hall;
Strajk. Mal. St.Lentz, 1919 ; S. 104-5 : Rozbrajanie
Niemców w Warszawie w 1918 roku. Mal.S.Bagieński, 1939
; Plakietka pamiątkowa : "Szlakiem przodków". 1915.
W.Wiśniewski, 1915 ; Plakietka pamiątkowa na cześć
Warszawy : "Oprę się wichrom i burzom, bo we mnie mocen
jest duch". W.Wiśniewski, przed 1918 ; Awers i rewers
medalu wybitego z okazji setnej rocznicy śmierci Henryka
Dąbrowskiego. K. Żmigrodzki, 1918 ; Awers i rewers me-
dalu wybitego w 1916 roku : z jednej strony T.Kościuszko,
H.Dąbrowski, J.Poniatowski, Wyk.J.Kandler. Z drugiej
strony żołnierz na tle orła i napis : "Wódz zmarłym,
cześć walecznym", Wyk.L.Poskoczyn ; Awers medalu : 1914-
1917. W.Wiśniewski, 1917 (Na rewersie napis : "Kruszwica
Złącz, o Panie, nierozdzielnie.Daj nam jedno ciało, jedno
serce, jeden duch") ; Medal jednostronny : "1918. Utwor-
zenie w Lublinie pierwszego rządu ludowego". Autor nie-
znany, 1918
50. Zieliński Henryk
Historia Polski 1914-1939 / Henryk Zieliński . -
Wrocław, 1983
51. Kopczewski Jan Stanisław
O naszym hymnie narodowym / Jan Stanisław Kopczewski . -
Warszawa, 1982 . - S. 120-1

Gablota XI

52. Muzealnictwo wojskowe / przew.kol. red. Lucjan Jawor-
ski . - Warszawa, 1985 . - S. 252-3

53. Kobyliński Szymon
Krótka o hymnie, orłach i barwach gawęda / Szymon Kobyliński . - Warszawa, 1978 . - S. 40-1
54. Szypowska Maria, Szypowski Andrzej
Pieśń ziemi naszej / Maria i Andrzej Szypowscy . - Warszawa, 1979 . - S. 110-1 : Powstanie wielkopolskie, Poznań 1918 ; Powstanie śląskie III, walki pod Górą Św. Anny 1921 ; Sztandar stowarzyszenia, do którego należeli b. uczestnicy powstania wielkopolskiego, po 1928
55. Encyklopedia powstań śląskich / zespół red. Franciszek Hawranek [i in.] - Opole, 1982 . - [8-9 s. tabl. kolor.] : Sztandar Towarzystwa Polek w Katowicach ; Sztandar powstańczy "Tobie Polsko" z Osieka pow. strzelecki ; Sztandar powstańczy "Niech żyje Polska" z Goczałkowic pow. pszczyński

Gablota XII

56. Lisowski Witold
Sercu bliskie / Witold Lisowski . - [Wyd. 2] . - Warszawa, 1984 . - S. 32-3
57. Kowalski Tomasz J.
Godło i barwa w lotnictwie polskim 1939-1945 / Tomasz J. Kowalski . - Warszawa, 1987
58. Satora Kazimierz
Emblematy, godło i symbole GL i AL / Kazimierz Satora . - Warszawa, 1973 . - [24-5 s. tabl.] : Odcisk pieczęci Zgrupowania Polskich Oddziałów Partyzanckich "Jeszcze Polska nie zginęła" z Polesia (wykonanej w październiku -listopadzie 1943 r.) ; Pieczęć Brygady Partyzanckiej "Grunwald..."; Pieczęć metalowa 3 Brygady AL im. gen. J. Bema. ; Strona główna płatu sztandaru 1 Brygady AL Ziemi Kieleckiej... ; Strona odwrotna płatu sztandaru 1 Brygady AL Ziemi Kieleckiej...
59. Wojsko Polskie 1939-1945 / Stanisław Komornicki [i in.] . - Warszawa, 1984 . - S. 288-9 : Sztandary

60. Leśnodorski, Bogusław
Rozmowy z przeszłością / Bogusław Leśnodorski . -
Warszawa, 1967 . - Il. 87-90
61. Madej Kazimierz
Polskie symbole wojskowe 1943-1978 / Kazimierz
Madej . - Warszawa, 1980

